

Historische schets
bij de inzegening van het beeld van de H. Maria Magdalena
aan het voormalige passantenhuis
Nieuwe Gentweg 110 (ter hoogte van de Garenmarkt) 8000 Brugge
Dinsdag 23 juli 2024

Beste vrienden,

Vandaag hebben wij een bijzondere inzegening omdat het deze keer geen Mariabeeld is maar een beeld van de H. Maria Magdalena, een volgeling van Jezus.

Gisteren 22 juli was het haar feestdag. Nog een reden om haar nu te zegenen.

Historiek van het Magdalenagasthuis

We bevinden ons hier op een historische plaats met een pand dat een rijke, eerbiedwaardige geschiedenis heeft. Het begon in 1326 met de stichting van het passantenhuis 'O.-L.-Vrouw van Nazareth' door broeder Hughe van Meulebeke en Clais de Scavere, bedoeld voor de opvang van pelgrims en daklozen.

In 1360 was er nog geen sprake van Garenmarkt maar het plein stond bekend als 'Ten Nazarette' en later als 'Nazarettenplatse', verwijzend naar het passantenhuis 'OLV van Nazareth' dat zich op het einde van de toenmalige Eekhoutstraat bevond.

Honderd jaar na de stichting, werd in 1429-1430 het huidige gebouw opgetrokken en vond de wijding plaats van de bijbehorende kapel.

In 1578 werd een deel van het passantenhuis ingenomen door de Magdalenaleprozerie, voorheen gevestigd tussen de Smedenpoort en de Boeveriepoort, nabij de *stede vivere*, op de Sint-Baafsparochie. Dit Magdalenaveld is duidelijk te zien op de kaart van Marcus Gerards (1562) en vandaag herinnert de Magdalenastraat er nog aan. Het Magdalenaklooster en de bijbehorende leprozeriehuisjes werden voor het gevaar van de geuzenbelegering gesloopt en overgebracht naar het passantenhuis OLV van Nazareth. Door de samensmelting van beide instellingen sprak men voortaan van het Magdalenagasthuis.

Aan het einde van de 16de en het begin van de 17de eeuw werden een twintigtal huizen aangekocht om te verbouwen tot nieuw gasthuis. Op de dakvensters zien we de jaarankers 1617, bouwdatum van het nieuwe Magdalenagasthuis. Ook het Magdalenabeeld dateert 1617.

Nadien volgde een lange reeks verbouwings- en herbestemmingswerkzaamheden. In 1739 werd een deel van het complex ingericht als tuchthuis. De gevangenen moesten hout van Braziliaanse bomen tot verfpoeder raspen en daarom werd het tuchthuis ook wel Rasphuis genoemd.

In 1797 werd het Magdalenagasthuis afgeschaft door de Fransen. Een gedeelte van de gebouwen werd ingericht als Sint-Elisabethschool voor arme meisjes, die tot in 1883 bleef bestaan. De gebouwen werden dan ingenomen als deel van het opgerichte bedelaarswerkhuis in de Werkhuisstraat, waar bedelaars en landlopers werden ondergebracht. Dit kaderde in de armenzorg van de centrale overheid in de 19de eeuw. Vanaf 1903 werden de gebouwen gebruikt als staatsrefuge of vrouwengevangenis, die in 1912 zou verhuizen naar de Zandstraat te Sint-Andries.

Vanaf 1809 deed de kapel dienst als parochiekerk van de nieuwe Brugse parochie, tot de nieuwe kerk gebouwd werd (1853), toegewijd aan de heilige Magdalena.

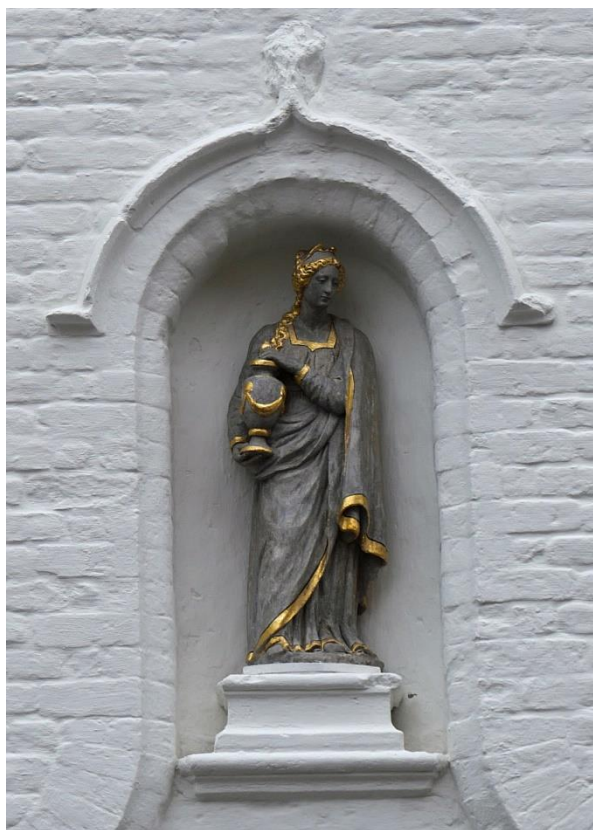
Na de eerste Wereldoorlog bracht de stad er daklozen onder en het is tijdens deze periode dat er op 25 juni 1928 een brand ontstond in een lokaal net onder de klokkentoren, bij het aansteken van een petroleumkachel. Zowel de kapel als het eigenlijke Magdalenagasthuis brandden volledig uit, maar het barokke zijaltaar van de kapel bleef zo goed als intact. Omdat het erg onduidelijk wie de kosten voor restauratie moest dragen, gebeurde er twintig jaar lang weinig of niets op de site.

In 1953 werd het hele complex aangekocht door het Koninklijk Technisch Atheneum (KTA). Om de kapelruimte bruikbaar te maken als praktijklokaal voor metsers, houtbewerkers en schilders, werd het aanwezige barokaltaar van de kapel afgeschermd en verborgen achter een voorzetmuur. Tijdens de restauratiewerken in 2023 werd deze wand uit de jaren '50 afgebroken waardoor het altaar na 70 jaar opnieuw zichtbaar werd.

De stad Brugge is eigenaar van het gebouw en was verantwoordelijke bouwheer voor deze prachtige restauratie die met de steun van de Vlaamse minister van onroerend erfgoed, Mathias Diependaele, tot een mooi eindresultaat heeft geleid. Er is een overeenkomst met het Sint-Andreasinstituut dat deze gebouwen mag gebruiken als schoolinfrastructuur.

Restauratie van het beeld

Dit Maria Magdalenabeeld met een hoogte van 97 cm, een breedte van 33 cm en een diepte van 19 cm staat hier in de nis boven de kleine toegangspoort van de hospicevleugel sinds 1617 (zie de gedateerde muurankers). Maria Magdalena is de beschermheilige van de leprozen (melaatsen) en patroonheilige van het gelijknamige hospice. Het beeld werd gekapt door steenhouwer Jheronimus Stalpaert en werd voor het eerst gepolychromeerd door schilder Joos Verbrugghe ca 1617-1618.

Het driedimensionaal beeld werd uit één stuk witte Franse steen vervaardigd met gebruik van de taille direct techniek; waarbij de beeldhouwer rechtstreeks in de steen kapt en geen punteerapparaat gebruikt. De gebruikte witte steen is Avendersteen of Avesnesteen, een verzamelnaam voor alle krijtachtige steensoorten uit het noorden van Frankrijk.

Het beeld heeft er steeds gestaan en heeft in de loop der jaren verschillende verflagen gekregen waardoor de scherpheid van de contouren grotendeels verloren is gegaan. Het stratigrafisch onderzoek in 2022 toonde ons polychromie en vergulde delen op de eerste

afwerkingslaag. Ondanks het verlies van details zag het beeld er structureel goed uit. Er werden enkele schades vastgesteld zoals een barst rond het deksel van de zalfpot en enkele afgebroken delen zoals de voorkant van de schoenen en deeltjes van de tiara. De grootste schade was het verlies van de contouren door de verschillende verflagen.

In 2023 werd beslist dit beeld te restaureren/conserveren, met de bedoeling de oorspronkelijk polychromie en vergulde afwerkingslagen naar boven te brengen en tegelijkertijd de leesbaarheid van het beeld te verbeteren.

De restauratie werd uitgevoerd door de firma 'Restaura' uit Overpelt. We mogen fier zijn op deze restauratie en de bekwame vakmensen danken voor het gepresteerde werk en het prachtige resultaat.

Beschrijving van het kunstwerk

Maria Magdalena steunt op haar linkerbeen en haar hoofd neigt naar links. Ze draagt een lang gewaad tot op haar schoenen. De hals van het kledingstuk is vierkantig uitgesneden. Op haar linkerschouder ligt een mantel. Haar lang lohangend golvend haar, waarmee ze Jezus' voeten afdroogde, valt op de rechterschouder in een soort vlechten. Op haar hoofd staat een kleine tiara. Op de rechterhand staat het bekende attribuut waarmee Maria Magdalena wordt afgebeeld: de zalfpot. Haar linkerhand ligt op het deksel van de zalfpot. Ze draagt zware schoenen die op klompen lijken.

Het beeld staat op een sokkel en - merkwaardig - tussen het beeld en de sokkel ligt een 2 cm dikke houten plank. Deze aanpassing roept de vraag op of dit beeld oorspronkelijk bij deze nis hoort? Ofwel behoort de sokkel niet bij het beeld of was het bestaande ophangstelsel niet voor dit beeld bedoeld.

Het beeld is door een meester zeer nauwkeurig beeldhouwd, mond, neus en ogen zijn klein en delicaat voorgesteld. Was het de bedoeling het in die hoge nis te plaatsen? Bij onderzoek werd vastgesteld dat het hoogste deel van de kroon (tara) beschadigd was, mogelijks bij de plaatsing van het beeld in de nis, aangezien het ophangstelsel zodanig gebouwd was dat het beeld eerst naar boven moest worden opgeheven om het te kunnen koppelen met de haken. Door de beperkte ruimte in de nis om een dergelijke beweging uit te voeren is het mogelijk dat het topje van de kroon hierdoor werd beschadigd.

Aan de achterzijde van het beeld is een ingekapt kruis of X aangebracht als steenhouwersmerk. Verder onderzoek zou ons kunnen leren of dit het steenhouwersmerk is van Jheronimus Stalpaert.

Willy De Four,
secretaris BMS